

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

การศึกษาทางไกลเป็นมิติการเรียนการสอนที่ใช้กันมากในหลายทศวรรษที่ผ่านมาและมีแนวโน้มจะใช้มากยิ่งขึ้นในอนาคต เนื่องจากเป็นวิธีการที่ให้ความสะดวกแก่ผู้เรียนและผู้สอน โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ โดยเฉพาะการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้แก่ผู้เรียนในทุกระดับ มหาวิทยาลัยเปิดที่มีชื่อเสียงระดับโลกได้ใช้การเรียนการสอนทางไกลควบคู่กับการเรียนการสอนในภาคปกติมานานหลายทศวรรษ

การเรียนการสอนทางไกล มีหลายความหมาย คำว่าทางไกลอาจหมายถึงในเชิงกายภาพ เวลา และ สติปัญญา การเรียนการสอนทางไกลสามารถเอื้อต่อผู้เรียนจำนวนมากผ่านการใช้สื่อที่หลากหลาย และการใช้ ไอทีในยุคปัจจุบัน ผู้เรียนสามารถศึกษาเนื้อหาตามความสะดวก ไม่ว่าจะอยู่ที่ใดและเข้าเรียนเวลาใด จึง ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายจากการเดินทาง

ประเด็นสำคัญในการจัดการเรียนการสอนทางไกลที่ประสบความสำเร็จอยู่ที่การออกแบบ การพัฒนา และการนำเสนอเนื้อหา โดยไม่ต้องใช้พื้นที่ทางกายภาพและเวลา (Simonson, et al., 2009, p.9) อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนการสอนทางไกลและการออกแบบบทเรียนต้องมีความระมัดระวังและคำนึงถึง ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน ตลอดจนความสามารถในการเข้าถึงบทเรียน โดยเฉพาะการมี ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอนแบบไม่เผชิญหน้าทางกายภาพและไม่กำหนดเรื่องเวลา

สื่อการเรียนการสอนสำหรับการศึกษาทางไกลประเภทหนึ่งที่ใช้กันอย่างแพร่หลายมากขึ้นคือสื่อ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ หรืออีบุ๊กส์ (e-Books) ที่มีแนวโน้มเข้ามาทดแทนสื่อหนังสือที่ใช้กระดาษ จึงเป็นสื่อ ทางเลือกที่มหาวิทยาลัยที่จัดการเรียนการสอนทางไกลควรนำมาใช้ประกอบการเรียนรู้ของนักศึกษา

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นคำที่ใช้อธิบายตัวอักษรที่มีลักษณะคล้ายหนังสือในรูปแบบดิจิทัล โดย แสดงให้เห็นบนจอคอมพิวเตอร์ ไม่ผ่านการพิมพ์และการเข้าเล่ม แต่บันทึกเป็นแผ่นงานข้อมูลเสียง เช่น ซีดีรอมที่สามารถจัดเก็บข้อมูลได้จำนวนมากในรูปแบบของตัวอักษรภาพ แอนิเมชัน ภาพเคลื่อนไหวต่อเนื่อง คำพูด เสียงดนตรี โดยหน้ากระดาษเปลี่ยนรูปแบบไปเป็นแฟ้มข้อมูล สะดวกต่อการเผยแพร่และจัดพิมพ์ใน รูปแบบของเว็บไซต์ ผู้อ่านสามารถเปิดดูเอกสารเหล่านั้นด้วยเว็บเบราว์เซอร์ เป็นโปรแกรมประยุกต์ที่สามารถ แสดงผลข้อความ ภาพ และการปฏิสัมพันธ์ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถ สร้างจุดเชื่อมโยงเอกสาร (hyperlink) ไปยังเว็บไซต์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้ และสามารถแทรกเสียงและ ภาพเคลื่อนไหวลงในหนังสือได้ เป็นคุณสมบัติที่หนังสือทั่วไปทำไม่ได้

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีประโยชน์ที่ผู้ใช้สามารถดาวน์โหลดไปยังคอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟนหรือ เครื่องมืออื่นๆ ที่อ่านได้ และใช้การอ่านจากหน้าจอ เนื้อหาเหมือนหนังสือที่ใช้การพิมพ์ทุกอย่าง ผู้ใช้สามารถ สั่งซื้อเหมือนสินค้าอื่นๆ และดาวน์โหลดจากอินเทอร์เน็ต โดยผู้ใช้จะได้รับลิงค์ที่ดาวน์โหลดจากอีเมล แล้ว

ใช้การคลิกลิงค์เหล่านั้น หลังจากการดาวน์โหลดแล้ว ผู้ซื้อไม่ต้องเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ตเพื่ออ่านหนังสือ เป็นการอ่านแบบออฟไลน์ ถ้าต้องการพิมพ์บนกระดาษก็สามารถทำได้จากเครื่องปริ้นท์ปกติ

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบมีปฏิสัมพันธ์ มีประโยชน์หลายประการ (Bozkurt & Bozkaya, 2015) ดังนี้คือ นักศึกษา สามารถหิวไปในที่ต่างๆ ได้ เหมือนกับพกพาห้องสมุดติดตัวไปได้ ผู้อ่านสามารถค้นหาสิ่งที่ต้องการได้ง่าย ปริมาตรความจุมหาศาล สามารถบรรจุข้อมูลจากหนังสือได้ โดยแทบไม่มีน้ำหนัก สามารถค้นหาคำอธิบาย (annotating support) บรรณาธิกร เพิ่มเติมข้อความ (add notes) เพิ่มเติมรายการที่ชื่นชอบ (bookmarks) หรือเน้นข้อความ (highlight) โดยไม่กระทบต่อต้นฉบับ สามารถเลือกรูปแบบตามที่ใช้ต้องการได้ (customizable) อายุการใช้งานที่ยาวนาน (durable) สามารถใช้ซ้ำได้ โดยไม่จำกัด สามารถสร้างห้องสมุดเสมือนได้ โดยใช้มือถือผ่านคลาวด์ คอมพิวติง (Cloud computing) สามารถแชร์ข้อมูลได้ ช่วยให้มีความสะดวกสบาย หรือผู้จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือ (individuals with special needs) เข้าถึงการอ่านได้ ราคาถูกกว่าหนังสือฉบับกระดาษ สามารถใช้ได้หลายรูปแบบ (different format) สามารถใช้ไฮเปอร์ลิงค์ (hyperlink) ไปยังแหล่งการเรียนรู้เพิ่มเติม ใช้งานง่าย สามารถอ่านได้ในที่มืด สามารถอ่านด้วยข้อความที่เป็นเสียง (be read aloud with text to speech) สามารถอ่านเนื้อหาที่ใช้มีลติมีเดีย และเพิ่มประสบการณ์ในการอ่านจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (e-reading experience)

ข้อดีในส่วนของผู้เขียน คือ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบมีปฏิสัมพันธ์สามารถจัดพิมพ์ได้ง่าย โดยผู้เขียนสามารถจัดพิมพ์ด้วยตนเอง (self-publishing) และผู้เขียนสามารถรับปฏิกริยาป้อนกลับจากผู้อ่านและปรับเนื้อหาให้ทันสมัยได้ทันที

ถ้ามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สามารถพัฒนาสื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อทางเลือกแก่นักศึกษา น่าจะช่วยให้ นักศึกษาสามารถอ่านเนื้อหาวิชาได้เร็วขึ้นและสะดวก โดยสามารถอ่านได้ในทุกสถานที่ที่สามารถพกพาคอมพิวเตอร์และมีมือถือไปได้ นอกเหนือจากการรับสื่อจากหนังสือที่เป็นสิ่งพิมพ์ การมีปฏิสัมพันธ์จากการใช้สื่อประเภทนี้จะช่วยให้ผู้เรียนและผู้สอนสามารถสื่อสารกันได้ง่ายขึ้น และตอบสนองต่อวัตถุประสงค์การเรียนรู้ในหลักสูตร และตามความต้องการของผู้เรียนยิ่งขึ้น

ปัญหาจากระบบการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชที่เกิดขึ้นต่อเนื่องมายาวนานคือ นักศึกษาได้รับเอกสารการสอนชุดวิชาล่าช้า รวมทั้งเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการฝึกปฏิบัติ ทั้งแบบฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง และแบบฝึกปฏิบัติที่จัดทำเพื่อเป็นคะแนนเก็บ รวมทั้งแบบฝึกปฏิบัติที่จำเป็นต้องทำก่อนเข้ารับ การเสริมทักษะเพิ่มเติมที่มหาวิทยาลัย การเรียนการสอนโดยผ่านสื่อเอกสารสิ่งพิมพ์เหล่านี้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น การจัดหาและบริการสื่อการเรียนการสอนในรูปแบบอื่นน่าเป็นสื่อเสริมทางเลือกน่าจะเป็นวิธีการช่วยบรรเทาปัญหาได้ การวิจัยนี้มุ่งพัฒนาและทดลองการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการเรียนรู้ในระบบการเรียนการสอนทางไกลของนักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช โดยทดลองกับกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาตรีของสาขาวิชานิติศาสตร์ และทดลองใช้เนื้อหาเกี่ยวกับการวิจัย เพราะวิชาการวิจัยเป็นวิชาที่มีนักศึกษาสอบไม่ผ่านในระดับสูง เนื่องด้วยลักษณะของวิชามีเนื้อหาที่ยากสำหรับการเรียนรู้ด้วยตนเอง

งานวิจัยในอดีตพบว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ช่วยให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้มากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีความพึงพอใจต่อการเรียนจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (วารุณี คงวิมล 2559, กฤษณ์ คงทวีศักดิ์ 2558, ปติมา ประสพศิลป์ 2557, ชนกานต์ สุวรรณทรัพย์ 2556, อรสา พานิชเจริญผล 2556, สุทิน โรจน์ประเสริฐ 2555, ไกรพ เจริญโสภา 2554, เจษฎา ถาวรนวงศ์ 2553, Shiratuddin, et al., nd.)

หากได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการใช้สื่อการเรียนการสอนประเภทหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเป็นสื่อเสริมทางเลือกสำหรับการเรียนรู้ของนักศึกษา ในด้านผลการเรียนรู้ และการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนทางไกลที่เหมาะสมกับนักศึกษาในระดับปริญญาตรี โดยเฉพาะวิชาการวิจัย จึงน่าจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการออกแบบการเรียนการสอน การพัฒนาสื่อทางเลือก การนำเสนอเนื้อหา และบริหารจัดการตามความประสงค์ของหลักสูตร ผู้สอน และผู้เรียน จนนำไปสู่การช่วยให้ผู้เรียนสามารถสำเร็จการศึกษาตามที่หลักสูตรกำหนด และสามารถนำข้อมูลที่ได้รับไปใช้เพื่อการพัฒนาและปรับปรุงระบบการบริหารและการจัดการการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถผลิตบัณฑิตได้ตรงกับความต้องการของหน่วยงานและของผู้เรียนตามมาตรฐานของการเรียนรู้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-books) สำหรับการเรียนรู้ผ่านระบบการเรียนการสอนทางไกลของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชานิเทศศาสตร์ ในชุดวิชาการวิจัยทางนิเทศศาสตร์
2. ทดลองใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-books) ในชุดวิชาการวิจัยทางนิเทศศาสตร์ สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชานิเทศศาสตร์
3. ศึกษาผลการเรียนรู้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-books) ในชุดวิชาการวิจัยทางนิเทศศาสตร์ ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชานิเทศศาสตร์
4. ศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-books) ในชุดวิชาการวิจัยทางนิเทศศาสตร์ ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชานิเทศศาสตร์

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์วิชาการวิจัยทางนิเทศศาสตร์ต้นแบบ ที่สามารถพัฒนาเป็นสื่อเสริมทางเลือก
2. สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางเพื่อการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาการวิจัยผ่านระบบการเรียนการสอนทางไกลในหลักสูตรระดับปริญญาตรีของสาขาวิชานิเทศศาสตร์

กรอบแนวคิดการวิจัย

การเรียนรู้ผ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ → ผลการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้น

สมมติฐานการวิจัย

นักศึกษาที่เรียนรู้เนื้อหาวิชาการวิจัยผ่านสื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จะเกิดผลการเรียนรู้มากกว่าก่อนรับเนื้อหาวิชาผ่านสื่อ

นิยามศัพท์/นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

สื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง ไฟล์เอกสารที่เหมือนหนังสือจริงๆ สามารถใส่เสียงได้ รับส่งและดาวน์โหลดเนื้อหาจากอินเทอร์เน็ตได้ ผู้อ่านสามารถพลิกอ่านได้ที่ละหน้า จากหน้าจอคอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต หรือมือถือสมาร์ทโฟน โดยไม่ต้องใช้พื้นที่เก็บเอกสารเหมือนหนังสือเล่มจริงๆ การวิจัยนี้ใช้เนื้อหาวิชาการวิจัยเพื่อให้ผู้เรียนได้ทดลองศึกษาจากสื่อ

ระบบการเรียนการสอนทางไกล หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบทางไกล ที่ผู้เรียนสามารถศึกษาเนื้อหาที่ผู้สอนผลิตขึ้น โดยเรียนผ่านระบบออนไลน์และออฟไลน์ จึงไม่ต้องเข้าชั้นเรียนแบบเผชิญหน้าตามปกติกับผู้สอน ทั้งนี้ผู้เรียนและผู้สอนสามารถสื่อสารกันผ่านระบบออนไลน์

ผู้เรียนในระดับปริญญาตรี สาขาวิชานิติศาสตร์ หมายถึง นักศึกษาที่คงอยู่ในระบบการเรียนการสอนตามหลักสูตรระดับปริญญาตรี ของสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ในภาคต้นของปีการศึกษา 2560

การทดลองใช้สื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-books) ในวิชาการวิจัยทางนิติศาสตร์ หมายถึง การให้นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช รับสื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวิชาการวิจัย เพื่อประเมินผลการเรียนรู้จากการศึกษาเนื้อหา โดยเปรียบเทียบกับความรู้ก่อนเริ่มรับสื่อ

ผลการเรียนรู้ หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนจากการศึกษาเนื้อหาวิชาการวิจัยผ่านสื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ในระบบการเรียนการสอนทางไกล และสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนผ่านเนื้อหาชุดวิชา

ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อสื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เรียนเกี่ยวกับเนื้อหาการวิจัยทางนิติศาสตร์และการจัดการเรียนการสอนโดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้มีขอบเขตดังนี้

1. **ขอบเขตด้านประชากร** คือ นักศึกษาในระดับปริญญาตรี สาขาวิชานิติศาสตร์ที่ยังคงสถานภาพนักศึกษา
2. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** ได้แก่ เนื้อหา 5 โมดูล ที่พัฒนาและประยุกต์จากเนื้อหาในชุดวิชาการวิจัยทางนิติศาสตร์ (Research for Communication Arts) ที่เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาในระดับปริญญาตรีของสาขาวิชานิติศาสตร์ ซึ่งเป็นชุดวิชาที่มีนักศึกษาสอบไม่ผ่านจำนวนมาก โดยปรับเน้นเฉพาะ

กระบวนการวิจัยทางนิเทศศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อมุ่งเพิ่มผลการเรียนรู้และความเข้าใจของนักศึกษา การพัฒนาและประยุกต์เนื้อหาจากชุดวิชาไม่ได้เน้นไปที่หน่วยใดหน่วยหนึ่ง แต่บูรณาการภาพรวมของเนื้อหาชุดวิชา

รายละเอียดชุดวิชาการวิจัยทางนิเทศศาสตร์ มีคำอธิบายชุดวิชาดังนี้คือ แนวคิด หลักการ ประเภทของการวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย และหลักสถิติที่ใช้ในทางนิเทศศาสตร์ การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบกระบวนการ ผลกระทบ และอิทธิพลของการสื่อสารประเภทต่างๆ

รายชื่อหน่วยการสอนในชุดวิชามีดังนี้

หน่วยที่ 1 แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการวิจัยนิเทศศาสตร์

หน่วยที่ 2 หลักการและกระบวนการวิจัยทางนิเทศศาสตร์

หน่วยที่ 3 การกำหนดตัวแปรและการวัด

หน่วยที่ 4 การเลือกตัวอย่าง

หน่วยที่ 5 เครื่องมือการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

หน่วยที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

หน่วยที่ 7 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

หน่วยที่ 8 การวิจัยเชิงสำรวจ

หน่วยที่ 9 การวิจัยเชิงทดลอง

หน่วยที่ 10 การวิเคราะห์เนื้อหา

หน่วยที่ 11 การวิจัยเชิงคุณภาพ

หน่วยที่ 12 การวิจัยประเมินผล

หน่วยที่ 13 การเขียนโครงการวิจัย การเขียนรายงานการวิจัยและการเผยแพร่รายงานการวิจัย

หน่วยที่ 14 การประยุกต์ใช้ผลการวิจัยทางนิเทศศาสตร์

หน่วยที่ 15 การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการวิจัยทางนิเทศศาสตร์

3. ขอบเขตด้านตัวแปร ตัวแปรต้น ได้แก่ เนื้อหาชุดวิชาการวิจัยทางนิเทศศาสตร์ จำนวน 5 โมดูล ใช้เวลาในการศึกษาประมาณ 180 นาที โดยมีการประเมินผลจากการทดสอบความรู้ก่อนการศึกษา และการทดสอบความรู้ด้วยการทำกิจกรรมหลังจากการศึกษาในแต่ละโมดูล จากนั้นรับข้อเสนอแนะจากผู้สอน และรับการประเมินผลโดยทดสอบความรู้หลังการศึกษา

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความรู้ของผู้เรียนทั้งก่อนและหลังจากศึกษาเนื้อหาผ่านสื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และความคิดเห็นของผู้เรียนต่อสื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์